

OKULLARIMIZDA PSİKOLOJİK HİZMETLERİN NERESİNDEYİZ

Prof. Dr. Hasan TAN*

Geri dönüp baktığımız zaman okullarımızda organize rehberlik ve psikolojik danışma gayret ve faaliyetlerinin başlayışından bu yana kırk yıla yakın bir süre geçmiş olduğunu görürüz. Okullarımızda, bugünkü anlamıyla organize rehberlik ve psikolojik danışma çabalarının 1953 yılında başladığına şahit oluyoruz. Bundan önceki yıllarda da, şüphesiz, okullarımızda çocuklarımızın psiko-sosyal gelişmeleri ile ilgilenilmiştir. Fakat bu ilgi, eğitim ve psikoloji bilimlerindeki son gelişmelere göre psikolojik hizmetlerin içerdiği modern araç-gereçler ve ayrıca yetiştirilmiş uzmanlar eliyle yürütülmek yerine, sınıf öğretmenlerinin meslekî feraset ve inançları yoluyla yapılmaya çalışılmıştır. Bu ise, bir çok bakımdan yetersiz kalan bir çaba olmuştur.

Asıl bilinçli rehberlik anlayış ve gayretlerinin, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD ile ülkemiz arasında başlayan kültürel ilişkiler ve ülkemiz eğitiminin çağdaş niteliklere kavuşturulması istek ve azmi sonucu başlamıştır. 1951 - 52 - 53 yıllarında Millî Eğitim Bakanlığı'na gelen Amerikalı eğitimciler ve rehberlik uzmanlarının Türk Eğitim Sistemi üzerindeki eleştiri raporları, organize rehberlik anlayışına, Millî Eğitim Bakanlığı yetkililerinin aklını yattırılmıştır(**). Bazı okullarımızda bu alanda fiili çabalar ise 1953 yılında başlamıştır.

1953 yılından bu yana okullarımızda organize rehberlik hizmetlerinin sağlanması ve işler halde tutulması için Millî Eğitim Bakanlığı'nın gayret ve destekleri, zaman zaman azalmasına rağmen, hep devam etmiştir. İlk

(*) Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi.

(**) 1953'te Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşarı bulunan Reşat Tardu ve Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı olan Kadri Yörükoğlu Bey, okullarımıza organize rehberlik faaliyetlerinin yerleştirilmesini can-ı gönülden teşvik etmiş ve desteklemiştir. Her ikisini de rahmetle anıyoruz. Bu makale yazarı o tarihlerde ABD'de psikolojik danışma alanında doktora çalışmaları yapmakta idi. Müsteşar Reşat Tardu, özel bir mektupla, bu alanda bize çok ihtiyacı olduğunu, hemen yurda dönüp bu işlerde çalışmalara yardımcı olmamızı, doktorayı tamamlamak üzere 2 yıl sonra bizi tekrar yurtdışına göndereceğini yazıyordu. Bunun üzerine yazar, 1953 sonbaharında Master derecesi ile yurda döndü. 1956 yılında da doktorasını tamamlamak üzere tekrar ABD'ye gitti.

yıllarda birkaç inanmış okul müdürünün okulunda ya da pilot okulda başlayan rehberlik ve danışma çabalarına karşılık, bugün orta dereceli okullarımızın birçoğunda atanmış danışmanlar ve bunların yürütmeye çalıştığı eğitimde psikolojik hizmetler programları vardır. İlk günlerin kendini mesleğe adanmış hevesli rehber - öğretmenleri yerine bugünkü danışmanların bir kısmı, rehberlik ve danışma alanında eğitim görmüş kimselerdir. Bu şartlar içinde acaba rehberlik ve danışma programları bugün eğitimimizde almış olması gereken yeri alabilmiş midir? Okul camiasında kendini kabul ettirmiş, lâıyk olduğu hizmet yerini alabilmiş midir? Öğretmenler, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin, kendi derslerindeki çabalarını kolaylaştırma ve verimlerini artırmada rol oynayacak bir hizmetler grubu olduğu bilincinde midir? Bu ve benzeri daha birçok sorulara olumlu cevap vermek, aşırı iyimserlik olacaktır.

Acaba eğitimde psikolojik hizmetler programı okullarımızda beklenen ve hakettiği yerini gerektiği kadar niçin alamamıştır? Tabiatıyla bu önemli ve ciddi problemin temel kaynaklarına inmek, sorunu ayrıntılı bir bilimsel araştırma tahliline tâbi tutmak gerekir. Böyle kapsamlı bir araştırma çabası ve desteği, ümit edelim ki, Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi bünyesinde fişkırsın.

Böyle bir araştırma yapılıncaya kadar, gözlemlerimize ve alanda çalışan öğrencilerimizden aldığımız izlenimlere dayanarak birçok sebepler arasından bazı sebepleri tesbit etmek mümkün olabilir. Konuya tek bir sebep aramak da doğru olmaz. Birçok faktörler beraberce bu tabloyu hazırlamaktadır.

1) Bir kere, okullarımız yönetim ve öğretim personeli arasında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin gerçek anlamlı ve fonksiyonu gerçek boyutlarıyla tam olarak anlaşılamamıştır. Yani okul eğitim ve yönetim kadrosunda sağlam bir rehberlik anlayışı oluşmamış olabilir. Birçok okullarda, öğretmen ve yöneticilerin, problemlili bir öğrencinin Danışman tarafından hemen düzeltilivereceği yönünde olmaktadır. Böyle bir **mucize** gerçekleşmeyince de danışmana ve rehberlik programının yararına olan güvenleri sarsılmaktadır. Halbuki öğrencinin yaşadığı birikimi sonucu ortaya çıkan probleminin bir görüşmeyle hemen çözüme kavuşturulamıyacağını bilmek gerekir. Aynı zamanda, çocuğun probleminin çözümü, öğretmen - yönetici - danışman - aile gibi birçok tarafların birbirlerini destekleyerek çalışmalarına bağlıdır. Birçok okullarda öğrencilerle olan eğitim - öğretim etkileşiminde rehberlik anlayışına aykırı yaklaşımlar olup durmaktadır. Sınıfta öğrencilere kişiliklerini hissettirecek, kendilerine özgü birer varlık olmalarının sorumluluğunu yaşatacak demokratik ve baskısız iletişim ve etkili insan ilişkileri kurmakta aksamalar olmaktadır. Bu da, öğrenci - öğreti-

ci ilişkisine öğrenme psikolojisi ve rehberlik anlayışı açısından bakamaktan doğabilir.

Gene rehberlik anlayışında eksiklik ve vuzuhsuzluğa bağlı olarak denebilir ki rehberlik çalışmalarının öğrencilerin öğrenme ve davranışlarında olumlu gelişmeler yarattığına öğretmenlerin tam inancı yoktur. Halbuki halen yürütülmekte olan bir doktora çalışmasında, bir dönemlik rehberlik faaliyetleri bile, deney sınıflarındaki öğrencilerin ders çalışma alışkanlık ve tavırlarında, problem sayılarında, not ortalamalarında ve disiplin vakalarında, kontrol sınıflarına nazaran anlamlı ve olumlu farklar yaratmıştır(*).

Çok iyi ümit ve niyetlerle M. E. Bakanlığı'nca okul müfredat programında rehberlik faaliyetleri için ayrılmış olan blok-saat, amacından saptırılmış; «**rehberlik dersi**» adını almış; bu saatte bir çok öğretmen öğrencilerin gelişme ve uyum konularında uğraşacağı yerde, kendi ders konularını işlemeye başlamış ve nihayet geçen yıl da rehberlik saatleri birçok okulun müfredatından kaldırılmıştır. Rehberlik çalışmaları bir **ders** olarak mütalâa edilemez. Rehberlik çalışmaları için zaman ayrılması, ders konularının işlenmesi amacıyla olmamıştır. Öğretmenlerin bu amacı iyi kavramış olmaları gerekir. İşaret edilen bütün bu yanlış uygulama, rehberlik ve psikolojik danışma anlayışının okullarımızda tam yerleşmemiş olduğunun kanıtı olarak düşünülebilir.

2) Rehberlik ve danışma çalışmalarının gerektirdiği alt yapı yeterince gerçekleştirilememiş olabilir. Rehberlik ve danışma çalışmaları, sadece sınıf içinde dersanelerde cereyan etmez. Ferdî ve grup çalışmaları için, psikolojik danışma yapmak için mekâna ihtiyaç vardır. Okul rehberlik programının yürütüleceği, öğrenci rehberlik dosyalarının, test malzemelerinin, meslekî rehberlik literatürünün biriktirilip muhafaza edileceği ve kullanılacağı bir mekâna veya mekânlara rehberlik ünitesine ihtiyaç vardır. Bazı danışmanlar, psikolojik danışma yaptıklarını söylemektedirler. Nerede ve nasıl yaptıkları soruşturulunca, öğretmenler odasının bir köşesinde veya koridorda yürüyüş halinde yaptıkları ortaya çıkmaktadır! Hiçbir yönüyle tasvip edilemeyecek olan bu uygulama, rehberlik çalışmalarına yarardan çok zarar getirir.

Keza, öğretmenlerden birçoğunun; hizmet-öncesi eğitimlerinde rehberlik ve danışma alanında hiçbir kurs görmeden mesleğe girmiş oldukları anlaşılmaktadır. Tabii bu durum da onların rehberlik anlayışına sahip olmadan öğretim yapmaya çalışmalarına, kuru bilgi üzerinde durmalarına, okul rehberlik programı ile işbirliği içinde olmamalarına yol açmakta olabilir.

(*) Çalışma halen yazarın danışmanlığında devam etmekte olduğundan referans verilmemiştir.

Burada okul müdürü ve danışmana düşen önemli görev, okulda bir hizmet-içi eğitim programı yürütmek için gerekli gayretleri göstermeleridir.

Rehberlik çalışmalarının gerektirdiği araç - gereç eksikliği (yokluğu) vardır. İhtiyaç duyulan dosya, kırtasiye, teksir imkânlarından ve sekreteryal kolaylıklardan mahrumiyet bu meyanda zikredilebilir.

3) Halen okullarımızdaki eğitim - öğretim uygulama şartları, rehberlik ve danışma çalışmalarını köstekleyecek niteliktedir. Sınıflar çok kalabalıktır. Meselâ etkin bir sınıf öğretmenliği için sınıf mevcudunun 30 - 35 civarında olması tavsiye edilirken (Peters ve Shertzer, 1963, s. 181) bizim okullarımızın çoğunda sınıflar 50 - 60 kişi civarındadır. Keza birçok okullar çift tedrisat uygulamasındadır. Yani rehberlik programı çalışmaları için zaman ve mekân çok kısıtlanmış bulunmaktadır.

Ayrıca, okula atanan danışman sayısı da okul mevcuduna göre yetersiz kalmaktadır. Meselâ, 3000 nüfuslu bir liseye bir tek danışman atamakla rehberlik çalışmaları yürütülebilir sanılmaktadır. Halbuki etkili ve verimli bir rehberlik programı için 200 - 300 öğrenci için bir danışman hesabedilmelidir. 3000 öğrenci nüfuslu bir lise'de en az 10 danışman olması lâzım gelir. Tek danışman, boşuna israf edilmiş bir uzman personel olmaktadır.

4) Okullara danışman olarak atananların birçoğunda, yürütecekleri rehberlik ve psikolojik danışma çalışmalarının gerektirdiği bilgi ve beceri yeterliği tam oluşmamış görünmektedir. Eksik bilgi ve beceri ile yürütülmeye çalışılan okul rehberlik programı, birçok noktalarda başarısız ve yetersiz kalmaktadır. Bu da, tabiatıyla, rehberlik ve psikolojik danışma alanı için eksi puan getirmektedir. Uzmanlık yetersizliği, alana inanç ve güveni sarsmaktadır. Birçok yönetici ve öğretmenin, «ben rehberlik denen şeye inanmıyorum!» demesine yol açmaktadır.

Alanda çalışan danışmanlarda görülebilecek mesleki bilgi ve ustalık eksikliği, hizmet - öncesi eğitimdeki yetersizliklerden gelebilir. Bunu düzeltmek, Üniversiteler ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konudaki bilinç ve duyarlılığını artırmak suretiyle giderilebilir. Bu noktada, tabiatıyla, iki konu üzerinde durmak gerekir : a) Eğitimde psikolojik hizmetler alanı için üniversitelerde yürütülen programın kapsamı ve b) lisans eğitimi derecesinin bu işe yeterli olup olamamasıdır. Halen görülen odur ki üniversitelerimizin bu alanda eğitim veren dallarında uygulanmakta olan lisans programları ve okutuluş tarzları, birbirlerinden önemli noktalarda farklı ve meslek adaylarının görevlerini etkili bir şekilde yürütebilmeleri için yetersizdir.

Ayrıca, okulların rehberlik ve psikolojik danışma programlarının yürütülmesi için çeşitli ve ilgisiz kaynaklardan eleman alınması da okulda

programın başarısızlığında rol oynayabilir. Bu yanlış kaynaklar için birçok örnek verebiliriz. Ama amacımız kimseyi rencide etmek değildir. Maksat, alanın verimli olmasını sağlamaktır. Burada önemli görev, Milli Eğitim Bakanlığı'na düşmektedir. M. E. Bakanlığının, mesleğin iş gereksinimlerini ve talep ettiği personel niteliklerini bilimsel metotlarla belirleyip ona göre eleman atama yoluna gitmesi gerekir. Bu fikrin ve uygulamanın takipçisi olmak da Rehberlik ve Psikolojik Danışma Derneğine düşmektedir.

5) Okullarımızda rehberlik programlarının arzu edilen etki ve verimi gösterememesinde rol oynayan sebeplerden biri de, Yönetici - Danışman - Öğretmen üçlüsü arasında iyi bir dayanışma, işbirliği ve koordinasyon kurulamamış olması olabilir. Kanaatimizce, bu faktör, başarısızlıkta haylice ağırlıklı rolü olan bir faktör olmaktadır. Birçok okullarda, danışman tecrit edilmiş, kenarda bırakılmış görünmektedir. Halbuki rehberlik programının başarıya erişmesi, etkili olması, bu üçlü arasındaki sıkı işbirliğine çok bağlıdır.

Yukarda 5 noktada açıklanmaya çalışılan başarısızlık faktörleri, birbirleriyle birleşim halinde etki icra etmektedirler. Bunları tek başına düşünmemek gerekir. Bu faktörlerin, okul rehberlik programının karşılaştığı başarı ve verim güçlüklerine katkı derecesi bilimsel araştırmalarla belirlenmelidir.

REFERANS

Peters, H.J. ve Shertzer, B. *Guidance : Program Development and Management*, Columbus, Ohio : Charles E. Merrill Books, 1963.